

Okul Sağlığı ve Güvenliği Bağlamında Okul Kantinlerinin İncelenmesi

Halil Sefa AÇIKGÖZ · Halil KARADAŞ



Halil Sefa AÇIKGÖZ - Doç. Dr. Halil KARADAŞ

OKUL SAĞLIĞI VE GÜVENLİĞİ BAĞLAMINDA OKUL KANTİNLERİNİN İNCELENMESİ

ISBN 978-625-6140-14-1

Kitap içeriğinin tüm sorumluluğu yazarlarına aittir.

© 2024, PEGEM AKADEMI

Bu kitabın basım, yayım ve satış hakları Pegem Akademi Yay. Eğt. Dan. Hizm. Tic. AŞ'ye aittir. Anılan kuruluşun izni alınmadan kitabın tümü ya da bölümleri, kapak tasarımı; mekanik, elektronik, fotokopi, manyetik kayıt ya da başka yöntemlerle çoğaltılamaz, basılamaz ve dağıtılamaz. Bu kitap, T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı bandrolü ile satılmaktadır. Okuyucularımızın bandrolü olmayan kitaplar hakkında yayınevimize bilgi vermesini ve bandrolsüz yayınları satın almamasını diliyoruz.

Pegem Akademi Yayıncılık, 1998 yılından bugüne uluslararası düzeyde düzenli faaliyet yürüten **uluslararası akademik bir yayınevi**dir. Yayımladığı kitaplar; Yükseköğretim Kurulunca tanınan yükseköğretim kurumlarının kataloglarında yer almaktadır. Dünyadaki en büyük çevrimiçi kamu erişim kataloğu olan **WorldCat** ve ayrıca Türkiye'de kurulan **Turcademy.com** tarafından yayınları taranmaktadır; indekslenmektedir. Aynı alanda farklı yazarlara ait 2000'in üzerinde yayını bulunmaktadır. Pegem Akademi Yayınları ile ilgili detaylı bilgilere <http://pegem.net> adresinden ulaşılabilir.

I. Baskı: Eylül 2024, Ankara

Yayın-Proje: Zeynep Güler
Dizgi-Grafik Tasarım: Tuğba Kaplan
Kapak Tasarımı: Pegem Akademi

Baskı: Sonçağ Yayıncılık Matbaacılık Reklam San Tic. Ltd. Şti.
İstanbul Cad. İstanbul Çarşısı 48/48 İskitler/Ankara

Yayıncı Sertifika No: 51818
Matbaa Sertifika No: 47865

İletişim

Pegem Akademi: Shira Ticaret Merkezi
Macun Mah. 204. Cad. No: 141/A-33 Yenimahalle/ANKARA
Yayınevi: 0312 430 67 50
Dağıtım: 0312 434 54 24
Hazırlık Kursları: 0312 419 05 60
İnternet: www.pegem.net
E-ileti: pegem@pegem.net
WhatsApp Hattı: 0538 594 92 40

YAZARLAR HAKKINDA

Doç. Dr. Halil KARADAŞ

Şanlıurfa'nın Viranşehir ilçesinde doğdu. Liseye kadar olan öğrenimini Viranşehir'de tamamladıktan sonra, 2005 yılında Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Fakültesi'nden mezun oldu. Yüksek lisansını Harran Üniversitesi Eğitim Bilimleri Bölümünde Pozitif Okul Yönetiminin Öğretmenlerin Örgütsel Bağlılığına Etki Düzeyi başlıklı teziyle 20013 yılında tamamladı. Doktora öğrenimini ise İnönü Üniversitesi Eğitim Bilimleri bölümünde Öğrenci Taşıma Hizmetlerinde Yaşanan Güvenlik Sorunlarına İlişkin Paydaş Görüşlerinin İncelenmesi başlıklı teziyle 2020 yılında tamamladı.

2020 yılında Mardin Artuklu Üniversitesinde Dr. öğretim üyesi olarak atanarak Karadaş'ın çalışmaları okul güvenliği, öğrenci güvenliği, öğrenci taşıma hizmetlerinin güvenliği, eğitimde liderlik, göçmen öğrenciler, karşılaştırmalı eğitim yönetimi, örgütsel bağlılık, mobbing, okul öncesi eğitim ve öğrenci-öğretmen iletişimi gibi konularda yoğunlaşmaktadır.

ORCID No: 0000-0003-0855-3702

Halil Sefa AÇIKGÖZ

Bursa'nın Osmangazi ilçesinde doğdu. Liseye kadar öğrenimini Bursa Mithat Paşa İlköğretim okulunda tamamladı. 2010 yılında başladığı lise eğitimini sırasıyla Türkan Sait Yılmaz Anadolu Lisesi ile Cumhuriyet Anadolu Lisesinde tamamladı. 2018 yılında Uludağ Üniversitesi Türkçe Eğitimi bölümünden mezun oldu. Öğretmenliğe başladıktan sonra akademik kariyerine başladığı Mardin Artuklu Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Eğitim Yönetimi Tezsiz Yüksek Lisans programından 2024 yılında mezun oldu. 2019 yılında başladığı öğretmenlik görevine, Şanlıurfa Viranşehir ilçesinde devam etmektedir.

ORCID No: 0009-0005-8392-8895

ÖN SÖZ

Okullar gelecek nesilleri inşa ettiğimiz, modern eğitim ile kapsayıcı öğretim programlarını uyguladığımız kurumlardır. Okul sağlığı günümüzde en çok değerlendirilen ve dikkat çeken konuların başında gelmektedir. Bilinçli ebeveynler, nitelikli öğretmen ve okul idarecileri okullarda güvenli okul kavramının tam olarak yaşayabilmesi için ortak zihin dünyasına sahiptirler. Sağlıklı neslin oluşabilmesi için sağlıklı beslenme ilk sırada gelmektedir. Bu kapsamda okullarda yer alan kantinlerin her konuda güvenlik tehditlerinden uzak olması gerekmektedir. Türkiye'nin gelecek nesilleri için okul kantinlerine verilmesi gereken önemin artması sebebiyle bu eseri kaleme aldık. Bu eser daha önce yaşanan sorunlara çözüm önerileri ve yaşanması muhtemel problemleri de engelleyici bir kaynak olarak yer alacaktır.

Mardin Artuklu Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü tarafından 2024 Haziran ayından kabul edilen ve Doç. Dr. Halil Karadaş danışmanlığından yürütülen Halil Sefa Açıkgöz'ün Tezsiz Yüksek Lisans Projesinden üretilen bu kitap çalışması okul kantinlerini konu edinmiştir. Okul sağlığı, kantin çalışanlarının sorumluluğu, kantinlerde satılan ürünler, kantinlerde satışı yasak olan ürünler, kantinin bulunduğu yerin iç ve dış güvenlikleri, kantinlerden kaynaklı sağlık problemleri gibi konuları inceleyerek araştırma konusuna almıştır.

Araştırma bulguları detaylıca incelenmiştir. Görüşme yapılan kişilerin sayılarının fazlalığı sayesinde dönütlerin değerlendirildiği, gerekli tabloların yer aldığı bölümlerin sonucunda bu konu kapsamında çalışacak olanlara gerekli öneriler sunulmuş, yaşanması muhtemel problemlere önceden önlem alınması gerektiği ifade edilmiştir.

Kantinlerde yaşanan güvenlik tehditlerinin en aza indirildiği, yapılan kontrollerde sorunların çoğunun bir daha yaşanmadığı denetimler için bu eser alan yazında eksik olan pek çok sorunu tespit etmiş, ilgili araştırmacı ve kuruluşlara kolaylıklar sağlayacağı düşünülmektedir. Ülkemizde yer alan kantinlerin güvenli okul, okul sağlığı gibi kavramlara uyarak gelecek nesillerin sağlıklı yetişeceği yerler olması düşüncesiyle, okul kantinlerinde hiçbir sorunun yaşanmaması temenni edilmiştir.

İÇİNDEKİLER

Ön Söz.....	v
1. Bölüm: Okul Güvenliği ve Okul Sağlığı	1
Türkiye’de ve Dünyada Okul Sağlığı.....	3
Okul Sağlığı Bağlamında Okul Kantinleri	4
2. Bölüm: Okul Kantinlerinde Beslenme Hizmeti Sunulması.....	7
Beslenme Hizmetinin Güvenliğinde Öğrenci Velilerinin Önemi.....	8
Beslenme Hizmetlerine İlişkin Güvenlik	9
3. Bölüm: Okul Yöneticilerinin Penceresinden Kantinler	11
Okul Yöneticileri ile Okul Kantinleri.....	12
Okul Yöneticileri ile Uyum Sorunu Yaşayan Okul Kantinlerinin Genel Durumu	13
Okul Yönetimi ile Okul Kantin İşletmecisi ya da Çalışanı Arasındaki İletişim.....	15
Okul Güvenliği Bağlamında Okul Çalışanlarının Sorumluluğu.....	15
Kantin Çalışanlarının Sağlığa Yönelik Etkisi: Beslenme Problemleri.....	16
Okul Müdürlerinin Problemlere Karşı Tavrı.....	17
4. Bölüm: Okul Kantinlerinde Denetim.....	19
Kantin Yönetimi ve Okul Aile Birlikleri	20
Okul Kantinlerinde Denetim.....	22
Gıda İşletmelerinin Kontrolü.....	23
Okul Kantinlerinin Resmi Kontrolleri	24
Öğrenci Eğitim Sayılarını İçeren Tablo	25
Okul Kantinlerinde Yetki Sorunu, İşletilmesinde Karşılaşılan Sorunlar	26

5. Bölüm: Ailelerin Penceresinden Okul Kantinleri	27
Yemekhane Bulunan Okullardaki Kantinlerin Genel Durumu	28
6. Bölüm: Pandemi Süreçlerinde Okul Kantinleri	31
Covid -19 Sürecinde Okul Kantinleri	31
7. Bölüm: Okul Dışında Kantin; Yerel Yönetimler	35
Sınırlı Sorumlu Kantin Kooperatifi	37
8. Bölüm: Kantinlerde Yaşanan Kazalara Karşı Güvenlik Önlemleri	41
Okul Kantinlerinde Güvenlik Kamerasının Önemi	41
9. Bölüm: Okul Güvenliği Bağlamında Okul Kantinleri	43
Okul Kantinlerinde Yaşanan Güvenlik Problemleri	47
Yasaklı Ürün Satışı.....	48
10. Bölüm: Okul Kantinleri ve Sağlıklı Beslenmenin Önemi	49
Obezite ve Fastfood	51
Kantinlerde Sağlıklı Yağ Kullanımı	53
Sağlıksız Yağlar Problemi	56
11. Bölüm: Okul Kantinleri Kaynaklı Sağlık Problemleri	59
12. Bölüm: Okul Kantinlerinin Fiziki Yapısı ve Güvenliği	63
İş Sağlığı ve Güvenliği Uygulamaları Bağlamında Okul Kantinleri	65

13. Bölüm: Okul Kantinlerinde Satılan Gıdaların İncelenmesi	69
Kantinlerde Satışı ve İçeriği Uygun Olan ve Uygun Olmayan Ürünler	71
Okul Kantinlerinde Sağlığı Tehdit Eden Gıdalar	75
Glikoz Şurubu.....	75
Emülgatör.....	78
Okul Kantinlerinde Gıda İsrafi	80
14. Bölüm: Okul Kantinlerinde Hijyen Problemleri	83
Okul Kantininde Yiyecek Üretiminin Yol Açtığı Problemler	84
Okul Kantinlerinde Depolama ve Saklama Koşulları.....	84
15. Bölüm: Okul Kantinlerinin Güvenliğine Dayanak Oluşturan Bilimsel Araştırmalar	89
16. Bölüm: Güvenli Kantin Hizmetleri İçin Öneriler	95
Kaynakça	99

1. BÖLÜM

OKUL GÜVENLİĞİ VE OKUL SAĞLIĞI

Güvenlik, bir problem olarak kendi içerisinde çeşitli alanlara ayrılabilir. Bizim inceleyecek olduğumuz durum okulların içerisinde yer alan okul kantinlerindeki güvenlik problemidir. Okul kantinleri başlı başına incelenmesi gereken bir araştırma konusudur. Güvenlik tehditleri küreselleşmeyle beraber şartlarında değişmesiyle çeşitlenmiştir. Güvenlik yaklaşımı olarak artık çevre, sağlık, gıda, si-ber unsurlar gibi konuların yer aldığı geniş bir kapsamı içermektedir. Güvenlik kavramının genişlemesiyle beraber odak noktaları da artmış olup tek bir tanımla düşünülmemesi gereği ortaya çıkmıştır (Aydın, 2023). Okulları bir gecede güvenli kılıp, öğrencilerin hizmetine sunarak güvenli okulları haline getirmemiz mümkün değildir. Yapılacak olan küçük değişikliklerle birlikte, sürecin sonunda büyük bir değişim sağlanabilir. Güvenli okul; tüm öğrencilerin, öğretmenlerin, okul idarecilerinin, öğretmen dışındaki personelin kendisiyle etkileşim içinde bulunduğu alan demektir. Öğrencilerin nitelikli ve sağlıklı öğrenim gerçekleştirdiği bunun sonucunda etkili öğretimin daha iyi yapılacağı uzun yıllardan beri kabul edilen bir olgu olmaktadır (Şahinöz vd., 2017). Okul kantinlerinde satılan gıdaların hem sağlık açısından güvenilirliğini sorgulamak hem de öğrencilerin gelişimsel dönemi dikkate alınarak sorgulamak gerekmektedir (Sayılır vd., 2024). Yaptıkları araştırmaya göre ortaokul öğrencilerinin okula aidiyet duygusu duyma ve okul iklimi arasındaki algıyı incelemişlerdir. Okul kantininde satılan gıdaların kaliteli ve sağlıklı olup olmadığı sorulmuş; öğrencilerden orta ve altı oranını söyleyen geçerli çıkan oran %58,79 çıkmıştır. Bu maddeden elde edilen verilere göre öğrencilerin okul kantininde genelde uygun gıdaların satılmadığını düşündükleri ortaya çıkmaktadır. Bir başka soruda ise okul kantinlerinde ihtiyaç duydukları ürünleri bulup bulamadıkları sorulmuş; öğrencilerden orta ve altı oranının söyleyen geçerli çıkan oran %54,49 çıkmıştır. Bu maddeden elde edilen verilere göre ise öğrenciler okul kantinlerinde ihtiyacı olan çoğu ürüne ulaşmakta sorunlar yaşamaktadırlar. Görüldüğü gibi okul kantinlerindeki güvenlik tehditlerinin incelenmesi konusunu

ihtiva eden araştırmalarda sadece birkaç soruda bile okul kantinlerinin aksayan, gelişmekte sorun yaşayan yönleri ortaya çıkmaktadır.

Okul merkezli gelişimin kabul edildiği ve öğretimle beraber tüm unsurların bir arada olduğu günümüz okullarında kabul edilmiştir. Güvenlik problemlerinden birisi olarak kantin temelli güvenlik konusu kaynak olarak görülmemesi sorun edilmiş olup, bu sorun üzerinden okul kantinlerinin güvenlik problemlerinin incelenmesi gerekliliği doğmuştur.

Okul pek çok sorunu aynı anda yaşayabilir. Birçok tarzda etkileşim yaşayan sorunlar anlık olarak çözüme kavuşur ve örtük bir anlam ifade ederek unutulur. Güvenlik problemi bu sorunların başında gelmektedir. Güvenlik ile alakalı yaşanan sorunların mutlaka daha sonra nedenleri ve çözümleri ile incelenmesi gerekmektedir. Güvenli okul bağlamında güvenlik kavramının bir ayağı da okullardaki kantinlerin genel durumudur. Okul kantinlerindeki güvenlik tehditleri günümüz çağında incelenmesi gereken bir konu olup, güvenlik konusunu araştıran araştırmacılara ilham olması hedeflenmiştir.

Okullardaki güvenlik temelli problemlerin çözümlerine, okul kantinlerinde yaşanan güvenlik tehditlerini inceleyen bu çalışma alana katkı sunmaktadır. Okullardaki güvenlik sorununun temel olarak incelendiği çalışmaların yanında, kantinlerden yola çıkarak yapılan araştırmaların eksikliği tespit edilmiştir. Okullardaki kantinli güvenlik tehditleri, genel olarak okullarda yaşanan güvenlikli sorunlarla beraber incelenirse alana büyük bir etkileşim ve yaratıcılık katkısı sağlayabilir. Bu çalışmanın yapılması farkındalığı arttırabilir.

Ülkemizde her geçen gün okullara verilen değerin artmasıyla beraber okul kantinlerindeki güvenlik tehditleri de incelenmeye başlanmıştır. Bu çalışmanın yapılmasıyla okullardaki güvenlikli tehditleri, okul kantinlerindeki güvenlikli problemleri alanında çalışanların bakış açılarına katkı sağlayabilir ve bu konudaki fikirlerin gelişmesine olanak sağlayabilir. Daha önce okul kantinlerinde yaşanan güvenlikli probleminin kapsamlı incelenmediği alanlara örnek olup bu çalışmanın yapılması bu farkındalığı yaratmak için önemli olabilir.

Güvenli okul kapsamında Türkiyede çoğu okul örgün eğitime geçmiştir. Örgün eğitime geçmeyen okulların geçmeme sebepleri olarak, öğrenci sayısının fazlalığı, okulun ve çevrenin fiziki imkânların elverişli olmaması gösterilebilir. Normal öğretime göre ikili öğretime devam eden okullarda öğretmen ve öğrencilerin daha çok problem yaşadığı görülmektedir. İkili öğretime devam eden okullarda problemlerden öğrenci beslenmesi de etki alanı içindedir. Derslerin erken başlayıp geç bitmesi, teneffüs sürelerinin kısa olması vb. etkenler etkili olmaktadır. Öğrenci beslenmesinin ana kaynağı olarak kantin kaynaklı problemler ilk sıralarda gel-